List 17. **NOVICE** Tečaj XLVII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr. za pol leta 1 gold, 70. kr. za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gol 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 24. aprila 1889.

Obseg: Perutninstvo. — Metelika, lucerna, nemška ali večna detelja. — Zdravljenje drevesne smolike. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Govor poslanca dr. Poklukarja. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Perutninstvo.

Spisuje Josip Lavrenčič.

(Dalje.)

3. Italijanke

so dolgega života, krepkih, vidnih prsi, noge imajo gole in nosijo se moško po konci. Petelinov greben je velik, visok, kvišku stoječ, kokošim pa strani. Ušesa so bela, podbradki prav dolgi. Rep nosijo kvišku. Perje se života oprijemlje.

Kokoši te pasme so prav žive, celo nekoliko boječe. Kakor vse gospodarske, neso tudi one pridno velika jajca; kločejo le malo, mesnate pa ne postanejo. Italijanke imenujejo tudi Leghorn, katero ime so jim vzdeli Američani. Izpoznati je te kokoši lahko po njih golih, rumenih nogah in rumenem kljunu poleg gori navedenih zunanjosti. Po barvi perja delijo se v jerebičaste, bele, črne, jastrebaste, modre in rumene. Po Kranjskem so kokoši te pasme, oziroma njih mešanice, zelo razširjene, ker so se kokošerejcem priljubile s svojimi obilimi, poprečno po 60 gramov težkimi jajci, katerih število na leto znaša od 150—200. Pet ali šest mesecev stare navadno prično nesti. Zato kaže tistim kateri hočejo, da jim kokoši neso tudi po zimi, podlagati jajca te pasme meseca aprila. Pri valjenji Italijanke niso stanovitne, zato ne bi mogel svetovati, da bi jih nasajali, ker navadno pred časom zapuste svojo zalego. Boljše so v to svrho navadne domače kokoši ali pa mešanice s chochin ali s kitajkami. Mladi piščanci se lahko izvale in se prav hitro obrastejo. Ker se tudi spolsko zgodaj razvijajo, priporočam kmalu jih ločiti po spolu, kakor sem to uže na drugem mestu omenil.

V krmo potrebujejo mnogo zelenja, zato morejo le tam uspevati, koder imajo trato na razpolaganje.

Z opisanimi v sorodu so

Španjolke,

katere so še lepše postave, tako da glede nje nadkriljujejo vse druge kokoši. Petelini vzrastejo 55—60 cm visoki in 3—4 kg težki. Španjolke imajo neko značljivo posebnost, da jih je lahko izpoznati, in to je njih čisto bela glava, ki mora segati prav do visokega, globoko zarezanega, kvišku stoječega grebena. Tudi ušesa morajo biti bela. Tem kokošim treba, da so jim beli deli popolnoma brez gub in brez rdečih marog. Dolgi, rdeči podbradki morajo segati daleč doli po vratu.

Po barvi perja delijo se v črne, bele in modre. Od Italijank se ločijo tudi po barvi nog in kljuna, kateri deli morajo biti Španjolkam temne barve. V prejšnjih časih so jako čislali to pasmo kot gospodarsko, vendar se sedaj nihče več s tega stališča ne navdušuje za nje. Jajca res nesejo velika, od 60—100 gr. težka, ali njih število je le majhno, če prav navadno brez prenehanja neso, kadar se pripravijo. Po 130 jajec na leto je uže prav veliko število za to pasmo. Omeniti pa moram nje jako dobre lastnosti, da namreč tudi po zaprtih prostorih uspeva, in je torej dobra za mestne kokošerejce. Za meso, oziroma pitanje ne morem priporočati teh kokoši. Po zimi hočejo gorkih prenočišč, ker jim sicer krasni grebeni in tudi parkeljci radi odmrznejo. Mladi piščanci se dolgo ne obrastejo.

Po vsej zunanji obliki in tudi po barvi perja so Španjolkam podobne

Minorkovke ali Andaluzijske kokoši.

Ločijo se od prejšnjih po tem, da imajo mesto bele, rdečo glavo. V gospodarskem oziru pa se bistveno ločijo od njih, ker neso bolj pogostoma, namreč, do 200 lepih jajec na leto. Minorkovke so bolj mesnate

nego Španjolke, prično zgodaj nesti ter neso tudi po zimi, ako imajo gorka prenočišča. Mladi piščanci se s perjem hitro obrastejo. Tudi Minornovke so v nevarnosti, da jim ob hudi zimi pomrznejo grebeni.

Delijo se v bele, črne in modre. Pogojno moremo torej to pasmo zelo priporočati, zlasti kokošerejcem po mestih, kateri po navadi nimajo premnogo prostora za kokoši, pa bi si radi redili lepe in dobre kokoši.

Metelika, lucerna, nemška ali večna detelja.

Ta detelja hoče prav globoko zemljo, ki ima tudi obilno spodnje plasti. Če taki zemlji tudi ne pomanjkuje gnojilne moči smemo reči, da lucerna močno prekosi navadno štajarsko deteljo. Najbolj ji ugaja apnenoglinasta zemlja, najmanj pa mrzla, mokra ilovica. Spodnja plast mora biti dobra, ker ravno po njej se metelika najbolj razprostira, mnogokrat po več čevljev. Če je zgornja zemlja dobra, spodnja pa slaba ali celo močvirna, ali težka, cmokasta ilovica, ali rahla, suha peščenina, nikdar ne bomo imeli lepe lucerne. Pogledati moremo torej tudi spodnjo zemljo, predno hočemo odločiti kako njivo za lucerno. Če je tudi zgornja zemlja bolj revna in peščena, spodnja pa bogata in dovolj rahla, vendar more na taki njivi še prav uspešno rasti lucerna. Gorkejše obnebje ji je ljubše od mrzlega; suša je tako kmalu ne pomori, ker korenine ji globoko segajo v spodnje, navadno bolj vlažne plasti. Zemlja mora biti dovolj močna, torej dobro pognojena; posebno moramo paziti, da je dobro zrahljana in brez plevela. Najboljši prostor ji odločimo v kolobarjenji, če jo sejemo za okopavnimi rastlinami, katere popuščajo čisto dobro zrahljano zemljo, ki ima tudi še dovolj stare gnojilne moči. Kaj dobro storimo, če okopavni rastlini ki je predenica lucerni v kolobarji, prav dobro zrahljamo zemljo, namreč globoko s podzemeljskim oralom; kajti ravno zrahljana spodnja zemlja dobro ugaja tej rastlini. Navadno pa se lucerna na posebne njive seje in ne stavi v kolobar, ker raste vsaj 6—9 let, v posebno ugodnih slučajih celo 10—12 let na isti njivi. Če pa jo že denemo v kolobar, ostaje navadno le po 5 let na njivi. Seje se ravno tako, kakor štajarska detelja, med drugo žito in treba 25 k/g semena na en hektar, ker mora biti prav gosto sejana. Čim manj primerna in sposobna je zemlja, na katero sejemo lucerno, tem gosteje mora biti sejana. Prvo leto se prav slabo obraste; zato nekateri pomešajo med njo tudi nekoliko štajarske detelje ali celo nekaterih žlahtnejših trav, katere hitro rastejo, tako da morejo že v prvem letu kaj prida nakositi. Le to je pri tem nerodno, da se štajarska detelja kmalu poizgubi, tako da je v poznejših letih lucerna kaj redka. Nekateri pokrivajo lucerno s slamnatim gnojem čez zimo, da jo obvarujejo hudega zimskega mraza, ki ji posebno v prvi mladosti zelo škoduje. Tak slamnat gnoj pa kaj rad privablja miši, ki imajo pod njim dobro zimsko odejo, lucerna pa se zelo razvadi in pomehkuži.

Skrbeti moramo, da je lucerna vedno brez plevela ki jo rad napada. Zato jo je treba pridno prevleči z brano vsako pomlad, in sicer s prav ostro brano, in ne smemo se bati, če je tudi njiva na videz zelo razmesarjena. Brana pokončava plevel in odpira zemljo, da more dohajati vanjo potrebni zrak.

Če hočemo zaporedoma več let imeti obilne košnje moramo lucerni privoščiti tudi nekoliko gnoja; vsaj vsako drugo pomlad jo moramo pognojiti ali s kompostom ali z gnojnico; oboje ji je ljubo, posebno stara gnojnica je kaj pripravna za polivanje po lucerni. Kakor štajarski detelji, tako tudi lucerni hasni gipsanje. Če ji vsaj vsako tretjo leto privoščimo nekoliko pepela, prav hvaležna nam bode. Ako zemlji primanjkuje apna, prav storimo, če potrosimo tudi nekoliko te tvarine, ki je lucerni neogibno potrebna. Ako pa zapazimo na njivi tu in tam prazne presledke, moramo jih prekopati in posejati s semenom.

Najhujši sovražnik lucerni je predenica, ki lahko vso uniči. Edino uspešno moremo zatirati predenico, če sejemo vedno in povsod čisto, brezpredenično seme. V prvem letu po setvi se ne nakosi še ravno veliko te detelje, šele v drugem ali tretjem letu se popolnoma razraste ter daje potem prav obilne košnje, tako da jo moremo v enem letu tudi 5—6krat kositi. Predno začenja cvesti, mora biti že pokošena, sicer postane pretrda. Zelena pokošena je prav dobra piča živini, in prav bi bilo, ko bi imel vsak gospodar vsaj eno njivo posejano z lucerno, ki bi mu dajala celo poletje dovolj zelene krme kravam, seveda ni smeti pokladati samo zelene lucerne, ampak pomešano s suhim senom ali vsaj s slamo. Lucerna se enako kosi in suši, kakor štajarska detelja. Ob dobrih letinah lahko po 75 novih centov suhe lucerne dobivamo na enem hektaru. Suha lucerna je po dobroti enaka štajarski detelji.

Da lucerna stori seme, pušča se navadno v zadnjem letu, da popolnoma dozori; drugo je ravno tako, kakor pri prvi detelji. Če začenja postajati preredka, in jo prerašča trava in drugo zelišče, moramo jo preorati, kar pa ni ravno kaj lahko. Po lucerni more izvrstno obroditi vsaktera rastlina, posebno če smo ji tudi večkrat postregli z gnojem; pšenica, pesa, krompir rodijo po njej izvrstno.

Zdravljenje drevesne smolike.

Vse drevje našega koščičastega sadja, kakor marelice, breskve, mandli, črešnje in slive, podvrženo je bolezni smoliki. Tisti deli drevesa, katerih se prime ta bolezen, navadno tudi poginejo.

Priporočali so dosedaj to bolezen s tem zdraviti, da se bolni deli izrežejo, in tudi mi smo to zvrševali

dlje časa, ker nismo poznali boljšega sredstva, ako ravno nismo mogli zadovoljni biti z uspehom.

Smolika nastaje vsled ovir, ob katere zadene sokov tok; ovire pa nastajajo vsled slabe lubadne prožnosti, vsled vnetja, ozeblin ali drugačnega poškodovanja lubadi. Pred vsem treba varovati drevje takega poškodovanja. Marelice in breskve moramo vsled tega čuvati, po zimi mraza, po leti pa vročine.

Za zdravljenje smolike rabimo pa mi nastopno sredstvo, in sicer uže pet let z najboljšim uspehom.

Kakor hitro zapazimo, da se je začel nabirati nad lubadjo drevja smoli podoben sok, vemo, da je drevo bolno za smoliko. Ako proti bolezni ne ukrenemo ničesar, pogine bolni del navadno in sicer prav kmalu.

Mi se torej požurimo narediti ob bolnem deblu, bolni veji ali mladiki 2 do 4 podolžne zareze. Te podolžne zareze, katere nekateri imenujejo tudi puščanje, imajo namen prerezati lubad po dolgosti odvzgor navzdol ali pa narobe. Vsled zareze se lubad laže raztegne, in sok se laže pretaka. Zato rabijo te podolžne zareze tudi če se kaka veja ali deblo noče debeliti, ali če je drevo rakovo. Pri smoliki narede se torej tudi zareze, in sicer ena ki gre skozi rano, druga pa zadi. Ako je dotični del zelo debel, narede se tri ali celo štiri zareze. Zareze pa bodo imele le tedaj uspeh, ako prerežejo lubad skoz in skoz noter do lesa. Čas zareze delati je od marcija do avgusta. Strogo je paziti na to, da je nož oster, ker skrhan nož naredi rano, katera bolezen še poveča.

S porabo tega sredstva (tako piše neki praktičen sadjar v nemškem strokovnem listu „Der praktische Obstzüchter), rešili smo marsikatero drevo, ki smo mislili, da je uže izgubljeno. Bolezen ni le izginila, še celo rane, ki so bile po 20 %m dolge, porasle so se hitro. Priporočamo to sredstvo z zaupanjem rabiti in dostavljamo, da nikakor ni treba, ampak je še celo škodljivo rane od smolike s kako rečjo izpirati ali pa s cepilno smolo mazati. Ako je pa rana od smolike posebno velika, priporočamo jo napolniti z drevesno malto (2 dela kravjaka in 1 del ilovice) ter jo pokriti s kosom platna.

Razne reči.

* **Gnojnica** rabi, a vedno močno z vodo razredčena z najboljšim uspehom v gnojenje ozelenelim rastlinam. Z gnojnico naj se poliva le ob deževnem ali vsaj oblačnem vremenu. Zelo mokro zemljo ali s snegom odeto treba polivati z manj ali čisto nič razredčeno gnojnico. Če gnojimo z gnojnico zelenim rastlinam, treba da stoji z vodo razredčena, najmanj en dan, da se dobro prekuha, ker drugače posmodi rastline.

O sortah povrtnega graha.

Grah, katerega pridelujemo po vrtih, ni navadni poljski grah (pisum sativum), ampak je raznih zvrsti tega, potem luščinastega, od katerega je samo zrnje dobro, cukrastega (pisum saccharnatum), ki ga uživamo nezrelega v stročji, sterženega (pisum quadratum), ki je za vsako porabo, in pruskega graha (pisum coerulescens.)

Podoba 1.

Vsake sorte so pa še zvrsti, ki so za zgodnjo ali pozno setev, za vzgojo v gorkih gredah ali na prostem, ki so visoke ali pa nizke itd. Tako imamo grahovih sort na stotine, katerim njih gojitelji pripisujejo razne dobre lastnosti. Zlasti na Angleškem se vrtnarji zelo pečajo s pridelovanjem graha, zato pa tudi od tam dobivamo največ in najboljših novih sort. V naslednjih vrstah sta popisani dve važnejši novi sorti.

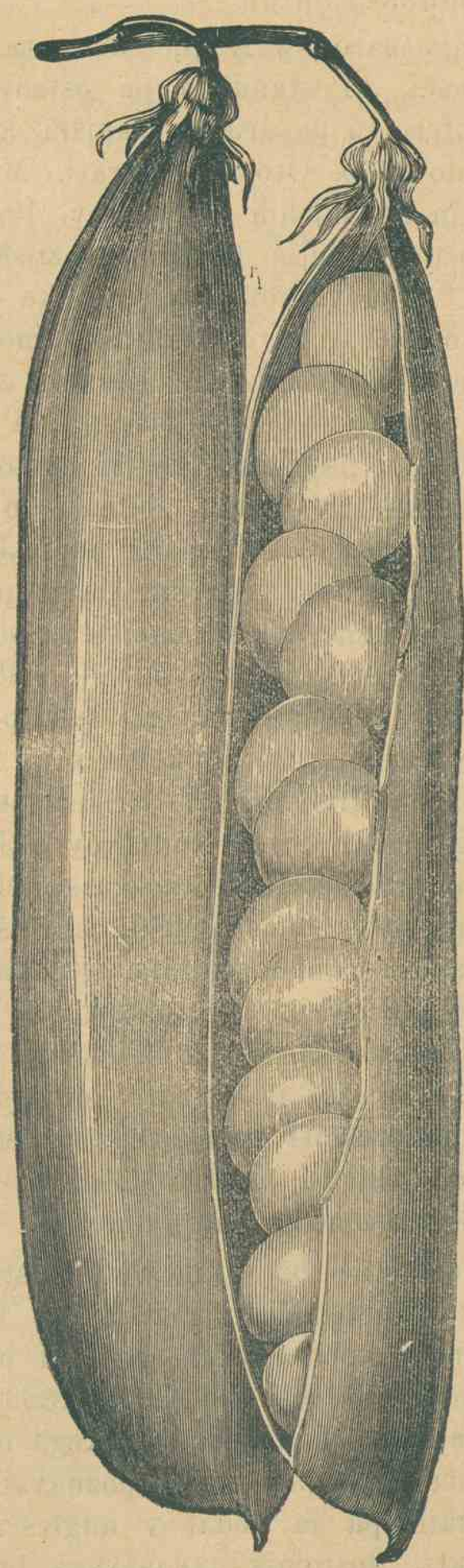

Podoba 2.

Sorta čudo iz Amerike (glej podobo 1.) je ena najboljših sort. Ta grah je zelo zgodenj, pritličen in dober, rodi obilo in je za gojitev po gorkih gredah ter tudi na prostem. Ako ravno je zelo nizke rasti, vendar ima vsako stebelce po 10 do 15 strokov, in v vsakem je po 6 do 9 velikih, lepih, jako okusnih grahov. Temnozeleno listje dela rastlino kaj lepo. Zaradi mnogih dobrih lastnosti je ta sorta grahova zelo priporočena posebno za majhne domače vrste.

Druga zelo priporočena sorta je telegraf, katere strok prestavlja podoba 2. v naravni velikosti.

*

Ta sorta vzraste zelo visoka, je zgodnja in malo občutljiva, rodovitna in najboljšega okusa.

Seme teh sort prodajata Wolfner & Weisz na Dunaji (Wien, I. Wallfischgasse 15.)

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

106.

O Japonskej sploh.

Kitajci so znamenit narod v Aziji, skoro tako znameniti so tudi Japonci, ki stanujejo po ostrovih Nipon, Kiu-Siu, Sikok, Jeso in po drugih manjših, katerih je v vsem vkup do 3850. Otoki so gorati. Med hribi je mnogo gorečih in ugasnjenih ognjenikov. Podnebje je zdravo in dosta toplejše kakor po azijskej celini po istih širjavah. Stanovnikov ima japonska do 40 milijonov, ki so blezo mešan narod tatarsko mongolskega plemena. Japonska je bila do nedavnaj zabita tujcem, kakor tudi Kitaj. Poslednje čase pa se ni mogla več upirati vseobčemu napredku, kateri nastoja malo po malem vse narode na zemlji zbližati in v jedno rodbino spojiti. Prvi obširni in popolni popis Japonske in njenih stanovnikov nam je podal slavni potopisec E. Kämpfer, ki je koncem sedemnajstega stoletja to državo obiskal. Njegovo delo je bilo do sedaj glavni vir, iz katerega smo zajemali. Japonci sami priznavajo, da je ta popis verno zrcalo njihovih nrav in vsega javnega in zasebnega življenja. V prešlem stoletju je jedini Thunberg podal novih podatkov o Japonskej, in še le koncem prve četrtinke našega stoletja je pričel Rus Golovnin vrsto temeljiteljših novejših spisov o Japonskej Te spise so nam podali največ člani poslednjih evropskid in ameriških poslaništev, ki so šle v Japonsko sklepat trgovinskih zvez. Ti možje so dalje časa v Japonskej stanovali in so zato imeli dovelj prilike spoznavati in preučiti tamošnje razmere. Oni so našo vednost o Japonskej znatno obogatili in marsikatero dosedanje krivo mnenje odpravili.

Odslej se je jelo čimdalje bolje množiti slovstvo o Japonskej. Jako važno in temeljito razpravo o Japonskej in Japoncih nam je podal tudi angleški odposlanec k japonskej vladi sir Rutherford Alcock 1863. l. Leta 1864. je začel izhajati tudi potopis pruskega odposlaništva. Jako dragocenih podatkov za spoznavanje mnogih razmer japonskih pa je podal v angleščini Čehom Japonec Akamats, dostojnik japonskega brodovja, ki je prišlo v Evropo učit se dovršenejše brodogradnje. Ta Akamats je dopisaval s Čehom Naprstkom. Njegova pisma je porabilo vredništvo Riegerovega Naučnega Slovnika. Podatki Akamatsovi se tičejo največ navadnih šol in drugih enakih zavodov, kakor tudi različnih notranjih razmer Japonske, katerih tujci navadno ne morejo opažati in preučiti.

Japonci so prejeli svojo naobraženost od Kitajcev, pa so jo samostalno dalje razvijali po vlastitih potrebah, zato se njihovi nazori in navade v marsičem dosta razlikujejo od kitajskih. V enem oziru celo prekašajo Japonci Kitajce. Kakor hitro so namreč odbili državo tujcem, koj so se jeli poprijemati novih izumov in se privajati vsemu, kar jim ugaja. V novejšem času se na vso moč trudijo, da si prisvoje vse koristi zapadne naobraženosti, da bi mogli stopiti v kolo napredujočih narodov. V obče Japonci niso nikdar se pogreznili v kitajsko onemoglost, imeli so vsak čas svojih junakov. Vzlasti mnogo ti drže do časti ter so gotovi vsak čas postaviti življenje zanjo. Radi tega jim pogosto očitajo oholost in osvetljivost, novejši spisovatelji tudi lokavost in neuljudnost. Kar se tiče poslednjih očitkov, treba uvažati, v kakej osodnej krizi so bile poslednja leta na vse razne stike Evropejcev z Japonci. Evropa in Amerika ste zahtevali od japonske vlade, da jim deželo odpre, a to je napravilo med domačini mnogo hrupa, prepira in krvavih viher. Se ve da je vlada sama s svojim omahovanjem največ zakrivila, da so se zastopniki tujih vladarjev nezaupno vedli, kar je močno vplivalo tudi na narod japonski. Nič čudnega torej, da drug drugemu niso zaupali in da so se razmere in odnošaji pokazovale z neprijaznim licem. Po vrhu je treba poštevati tudi to, da ti očitki se tičejo največ trgovcev japonskih, ki nimajo posebne veljave niti pri rojakih svojih. In še ti trgovci so večinoma najniži sloji njihovi, kateri posredujejo trgovanje s tujci. Ne gre torej, da bi po teh ljudeh sodili vse stanovnike japonske. Tudi se ti podrejeni trgovci ponašajo s tem, da umejo ukanjati tujce.

Vladar japonski ima neomejeno oblast. Temu vladarju se pravi mikado. S početka je bil nekak duhovniški kralj. Leta 1158 mu je oblast zelo omejil vojaški načelnik siogun ali tajkun, pod katerim so v posameznih pokrajinah vladali knezi daimioi. Ti knezi so morali po pol leta stanovati v glavnem mestu tajkunovem v Jedu, da so tako očitno pokazovali svojo odvisnost. Tajkun sam pa je tudi bil vsaj na videz poslušen mikadu, od njega je sprejemal častne naslove ter je sploh pokazoval, da je njegov prvi podanik. Mikado je živel sam zase v Miaku v krasnej palači, obdan od mnogoštevilnega dvorjaništva. Tajkun mu je poslal vsako leto dragih darov. Tako je bilo do 1867. l. Zato Evropejci v svojih spisih nazivajo vladarja japonskega siogun, tajkun pa tudi kubo, ker so jim bile razmere nejasne. Omenjenega leta pa sta se sprla mikado in tajkun radi Evropejcev, nastala je domača vojska, v katerej je mikado zmagal popolnoma 1869. l. Sedaj ima vso oblast mikado v rokah. Dežela je razdeljena v nove pokrajine, katerim vele keni. Uprava

je dosta boljša in rednejša mimo poprejšnje. Ko sem začel prepisavati ta članek, prinesel je brzojav novico, da je mikado proglasil dne 11. febr. novo, po nemškem vzgledu sestavljeno japonsko ustavo.

(Dalje nasled.)

Trgovska in obrtniška zbornica.

(Dalje.)

Z ozirom na § 9. zakona od 30. marca 1888, o zavarovanju delavcev glede kake bolezni je to dopustno ker ta paragraf določa: Z ustanovilom dopuščeno je zvišati in raztegniti storitve čez najmanjšo mero, kakor je v §§ 6.–8. povedana.

Navadna dnina ustanovila se je za to blagajnico v § 5., in to tako:

„Za sodna okraja Radovljica in Kranjska Gora izvedela se je „navadna dnina“ ter je za dôbo od 1. maja 1889 do 1. maja 1891 določena tako:

1. Za moške delavce:
A. Mladoletne pomočne delavce s . . . 25 kr.
B. Delavce s . . . . . 50 kr.
C. Delavce prirejalce s . . . . . 60 kr.
2. Za ženske delavce:
A. Ženske mladoletne pomočne delavce in
B. delavke s . . . . . 25 kr.

Ti postavki veljajo tudi, kadar zgornji čas poteče, dokler jih ne bode oblastvo drugače ustanovilo.

Ker se tudi prispevki po § 9. ustanovila odmerjajo po oni mezdi, ki se v podlogo jemlje za odmerjanje bolniščine in pogrebnih troškov, zato misli odsek da je tem bolj upravičeno zvišanje storitve čez najmanjšo mero, ker bode vdeležencem gotovo bolj ugajala, nego, ako bi se podpore dodeljevale po navadni dnini. Podpore pa ne bodo previsoke, ker tudi resnične dnine le redkokrat presezajo navadne dnine.

Na podlagi tega tudi odsek misli, da bode okrajna bolniška blagajnica v Radovljici lahko obstajala. Ko ki pa izkušnja kazala, da so se previsoko odmerile podpore, bode glavni zbor v tem oddelku premenil ustanovilo.

Z ozirom na to pridružuje se odsek izjavi obrtnega nadzornika ter nasvetuje:

„Slavna zbornica naj priporoča visoki c. kr. deželni vladi, da blagovoli odobriti rečeno ustanovilo.

Predlog je bil sprejet.

X. Gosp. zbornični svetnik Anton Klein poroča da je c. kr. deželna vlada z dopisom od 15. februarja 1889, štev. 2038 poslala „Ustanovilo za okrajno bolniško blagajnico v Logatcu“ z vabilom da se slavna zbornica o njem izreče v zmislu § 14. zakona z dne 30. marca 1888 o zavarovanju delavcev glede kake bolezni. To pa zaradi tega, ker so se v ustanovilo sprejele storitve, ki presegajo v §§ 6. do 8. tega zakona povedano najmanjšo mero.

Odsek se sklicuje pri tem na svoje poročilo o okrajni bolniski blagajnici v Radovljici ter omenja, da se je za okrajno logaško bolniško blagajnico, ki obsega tri sodne okraje: idrijski logaški in loški, ustanovila navadna dnina tako-le:

„Za sodne okraje Logatec, Lož in Idrija izvedela se je „navadna dnina“ ter je za čas od 1. maja 1889 do 1 maja 1891 določena tako:

1. Za moške delavce:
A. Mladoletne pomočne delavce . . . . 40 kr.
B. Delavce s . . . . . 70 kr.
C. Delavce prirejalce z . . . . . 1 gl.
2. Ze delavke:
A. Mladoletne pomočne delavke . . . . 30 kr.
B. Delavke . . . . . 45 kr.

Te določbe veljajo tudi, kakor poteče zgornji čas dokler ne bode oblastvo drugače ustanovilo.

Za prispevke in podpore kakor so se v tem ustanovilu določile izrekel se je tudi obrtni nadzornik.

Odsek se temu pridružuje, ker se je pri sklepanju ustanovil pazilo na razmere dotičnih sodnih okrajev in misli, da bode blagajnica mogla ji naložene dolžnosti je izpolnovati. Z ozirom na to nasvetuje:

„Slavna zbornica naj priporoča, da se odobri ustanovilo za okrajno bolniško blagajnico v Logatcu.“

Predlog je bil sprejet.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor poslanca Šukljeja

v državnozborski seji dne 28. februvarija t. l.

(Dalje).

V proračunskem odseku se je res nekaj čudnega reklo. Prepričal sem se, odkar se pečam s politiko, da je na celem božjem svetu ni tolike in vpijoče krivice, za katere olepšanje bi se ne mogla izumiti kaka metafizična formula. Na eden ali drugi način, naj je že dobro ali slabo, more se vse zagovarjati, in to je osobito dokazal gospod poslanec dr. Russ, ki je v proračunskem odseku ko se je posebno govorilo o Koroški, postavil čudno, rekel bi dveušno teorijo. Popolnoma mirno je namreč rekel, da imajo koroški Slovenci prav za prav dva jezika: doma slovenščino, za občevanje pa, takorekoč ob nedeljah (Čujte, čujte! Smeh na desnici), v javnem žiljenji, v uradu itd. pa gospodsko nemščino. (Čujte, čujte! na desnici in klici: Velikansko!)

No, deloma je to res, in sicer zaradi tega, ker je na Koroškem jako malo uradnikov, ki so zmožni slovenščine (Čujte, čujte! na desnici), in ker se uradniki ostentativno nočejo učiti slovenščine, Slovencu pa se stavijo vse mogoče zapreke, ako hoče pri sodišču občevati v svoji materinščini. (Čujte, čujte! na desni

Stvar postane tem čudnejša, ako nekoliko opazujemo zgodovinsko življenje planinskih dežel. Res je sicer, da je Koroška enako Kranjski že v prvem srednjem veku, v devetem stoletji spadala k nemški državi, toda večina prebivalstva je do poznega srednjega veka obdržala svoj slovenski značaj. O tem imamo nepristransko spričevalo dveh srednjeveških kronistov, ki se prištevata k najodličnejšim, kar jih ima sploh Avstrija, štajerskega „reimkronista“ in opata Janeza pl. Vetrinjskega (Victring). Čitajte, kaj pišeta o nenavadnem obredu pri poklonu koroških vojvod. Tu se je vpraševalo in odgovarjalo slovenski, ter Janez Vetrinjski dostavlja — imel sem pred kratkim v rokah dotični zvezek Boehmerjevih „Fontes“ — znameniti stavek, kateri posebno priporočam koroškim gospodom, (čita): „Insuper sclavica, qua hic utitur prolocutione, in conspectu imperatoris cuilibet querulanti de se et non in lingua alia tenebitur respondere“, to se pravi: Vojvoda koroški je primoran, ako ga pokliče cesar osebno, odgovarjati komurkoli le v slovenščini in v nobenem drugem jeziku. (Čujte, čujte na desnici.) Vem gospoda, da mi morete, ugovarjati z znanim izrekom iz spisa „schwabenspiegel“, toda prepričan sem, da je bil Janez Vetrinjski bolje poučen o koroških zadevah, kakor tuj pisatelj zakonika južne Nemčije. Ne glede pa na to mi zadostuje, da je bila še v poznejšem srednjem veku večina koroškega prebivalstva slovanska, in ta dejanjska okoliščina je bila tudi formalno izražena v pravu takratnih časov.

(Dalje nasl.)

Govor poslanca dr. Poklukarja

v državnozborski seji dne 1. marca t. l.

(Dalje).

Šolsko vprašanje na Koroškem se mej drugim izraža tudi z raznimi prošnjami. Peticijska pravica je zajamčena po državnem temeljnem zakonu z dne 21. decembra, št. 142. Kaj se to pravi? Državne oblastnije jo morajo spoštovati, reševati morajo pravilno prošnje, in v postavi istega dne št. 145 najdemo člena XII. in XIII. na katera danes opozarjam in ki se ne navajata premnogokrat. Člen XII. slôve (čita): „Vsi državni služabniki so v okviru svojega uradnega delokroga odgovorni za izvrševanje državnih temeljnih zakonov in državnim kakor deželnim postavam primerno poslovanje. Da dobi ta odgovornost svojo veljavo, skrbeti morajo oni organi eksekutivne oblasti, katerih disciplinarni oblasti so podredjeni dotični državni služabniki“. Potem pride odlomek zadevajoč njihovo civilno-pravno odgovornost. Člen XIII. se glasi (čita): „Vsi organi državne uprave morajo v svoji službeni prisegi tudi priseči, da se bodo strogo ravnali po državnih temeljnih postavah“. Postave govore vendar jasno in premnogokrat se je razpravljalo kaj se godi s prošnjami, o katerih se obravnava pri koroških upravnih oblastnijah. Letos se bo morda še kaj dostavilo. Gospoda ministerskega predsednika, kot vodjo ministerstva notranjih zadev, prosim, naj gleda na to, da bodo deželni predstojniki izpolnjevali svojo dolžnost kot državni uradniki, gospoda naučnega ministra pa, naj opomni predsednike deželnih šolskih svetov, da so prisegli na državne temeljne zakone. (Dobro)! Upam, da se bo gospod naučni minister resno poprijel tega šolskega vprašanja na Koroškem, ki je večkrat že pokazalo neverjetne stvari. Včeraj je neki častiti somišljenik razpravljal tudi ljudsko šolsko vprašanje za slovenski del Štajarske. Tudi tam je izdal deželni šolski svet ukaze, ki so glede teh državnih temeljnih zakonov protipostavni. Gospod naučni minister ima gotovo pravico, oziroma dolžnost, da jim očita nepostavnost takih ukazov in odpravi tako ravnanje, kakor je to storil v posameznih slučajih. Prosim, da se tudi tukaj tako postopa.

Dojdem k Istri, ki je bila včeraj povod razburjenemu prizoru. Spuščal se ne bom v bistveno vprašanje, marveč hočem le svoje in svojih somišljenikov stališče tako označiti, da imamo trdno voljo prijateljski živeti z Istrijani italijanske narodnosti, mej katerimi poznamo in čislamo najodličnejše domoljube. (Prav res na desnici.) Privoščimo jim njihove popolne narodne pravice, toda tudi mi stojimo za svoj narod na ravno istem stališči. (Res je! na desnici.) Segati v naše narodne pravice v Istri nikakor ne dovoljujemo. S tega stališča moram deloma ono, kar je včeraj povedal neki zastopnik slovenskega naroda, popraviti, da se ne bo napačno tolmačilo.

In ker sem že ravno pri Trstu, prosim konečno še nekaj gospoda ministerskega predsednika.

Praznovali smo lansko leto najlepšo slavnost, katero je sploh kedaj mogla praznovati država v Evropi.

Praznovali smo štiridesetletni jubilej Nj. veličanstva cesarja. Gotovo je 2. dan decembra, ki je prav za prav zaključil celo leto trajajočo slavnost, vsak narod in vsak posameznik široke države z veliko radostjo pozdravil ter ga je, ker so bile po cesarjevi želji zunanje slavnosti prepovedane, gotovo prisrčno praznoval v svojem notranjem, kakor to zasluži očetovska skrb Nj. veličanstva. Izjema, ki je bolestno žalila celo Avstrijo, bilo je v tem oziru postopanje neke druhali v Trstu.

Listi so poročali, in o tem se po mojem mnenji ne more dvojiti, da so se ta dan našli celo ilustrovani plakati veleizdajske vsebine. Politična uprava, oziroma redarstvena oblast, ki se tam izvršuje, je odgovorna, da se je po seveda še nesrečnejšem letu 1882. tako okrasilo leto 1888. na tak slavnosten dan.

Navajal, slavna zbornica, ne bodem iz tega zaključkov; za vsakega avstrijskega domoljuba so sami ob sebi umevni; prosim pa gospoda ministerskega predsednika, da kolikor moč temeljito obrača svojo pozornost temu predmetu. (Odobravanje na desnici.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Velikonočni prazniki v Ljubljani bili so krasni. Sneg, ki je resno pretil sred velikega tedna, je že v petek zginil popolnoma tudi v senčah in procesije vstajenja vršile so se v mestih in na deželi pri tako krasnem spomladanskem vremenu in s tako obilnem vdeleženjem, da se boljšega nihče ni mogel nadejati. V stolni škofijski cerkvi bil je sprevod posebno sijajen, gospod knezoškof sam je nosil sv. Rešnje Telo, petje psalmov je tu čudovito lepo vbrano in občinstva v cerkvi in še bolj na glavnem trgu, bilo je toliko, da se je vse trlo. Procesije vdeležil se je tudi gospod c. kr. deželni predsednik, mestni župan in pa deželni glavar.

— † **Gospod Matej Cigale**, staroslovenska korenina, strokovnjak v slovenščini, kakor malo kedo drugi, c. kr. vladni svetovalec, ki je za državni zakonik imel prevajati državne zakone in naredbe v slovenščino, tudi starozaslužen sodelovalec „Novic“, sklenil je minulo (Veliko) soboto svoje blago življenje na Dunaji v 69. letu svoje starosti vsled mrtvuda. — Naj bode zemlja lahka vrlemu slovničarju in rodoljubu!

— **Shod katolikov** avstrijskih prične se prihodnji ponedeljek dne 29. aprila z osnovno sejo, dne 30. aprila imajo posvetovanje odseki za socijalna, šolska, znanstvena, društvena in časniška vprašanja: dne 1. maja je prva, dne 2. maja pa zadnja sklepalna seja in po tej razhodnji obed.

— **Šmarnične pesmi** za sopran, alt, tenor in bas, zložil Janez Laharnar, organist na Št. Viški gori, so ravnokar na svitlo prišle. Ta prav lični zvezek obsega 8 pesem, katere bodo gotovo marsikomu pri Majnikovi svečanosti dobro došle. Cena jim je 30 kr. po pošti 5 kr. več. Prodajajo se v Katoliški bukvarni v Ljubljani, pri G. Likarju v Gorici in pri skladatelju na Št. Viški gori (P. Tomin.)

— **Z Dunaja** prejeli smo od odbora podpornega društva za slovenske visokošolce sledeče poročilo: Društvo še ne obstoji pol leta, pa uže šteje 80 udov. 16 ustanovnikov in 64 rednih udov, podpornikov in dobrotnikov. Vsega skupaj je društvo prejelo 1127 gld. Glavnica znaša 815 gld. ter je naložena v dveh dunajskih hranilnicah. Razdelilo se je 244 gld. Društvo ima tudi srečko Rudolfove ustanove, ki so jo l. 1884. kupili dunajski Slovenci ter jo podarili podpornemu društvu. Ustanovne stroške, koleke, tiskovine, poštne znamke itd. poravnal je odbor z 28 gld. iz svojega. Od slovenskih pokrajin pristopilo je največ udov iz Kranjske, namreč 8 ustanovnikov in 18 podpornikov, skupaj 26 udov sè svoto 481 gld. in sicer iz Ljubljane 8 udov: 2 ustanovnika in 6 podpornikov s 136 gld.; iz Kranja 2 ustanovnika, 5 podpornikov in 4 dobrotniki, skupaj 11 udov s 130 gld., iz Radoljice 2 ustanovnika s 100 gld., iz Vipave 1 ustanovnik s 50 gld., iz Vrhnike 1 ustanovnik s 50 gld., iz Idrije, Litije, Škofje Loke po 1 podpornik à 5 gld. Za Kranjsko pride Štajerska z 9 udi s 103 gld. in sicer iz Gornjegagrada 1 ustanovnik s 50 gld., 1 podpornik s 5 gld., skupaj s 55 gld., iz Celja 3 podporniki s 30 gld., iz Vranskega 1 podpornik s 5 gld., iz Blanice 2 podpornika z 10 gld., iz Dol. Hrastnika 1 dobrotnik s 3 gld. — Tudi iz Koroške pristopilo je 5 udov z 18 gld. in sicer iz Špitala, Dholce, Švabeka, Vogrč. Iz Zagreba pristopil je 1 pod. s 5 gld. Največ udov šteje društvo na Nižje Avstrijskem, oziroma na Dunaji in sicer 7 ustanovnikov in 32 druzih udov, skupaj torej 39 udov, ki so vplačali 520 gld. Dunaju pripada 6 ustanovnikov in 32 udov s 467 gld. Dun. Nov. Mestu 1 ustanovnik s 50 gld. — Na 26 prošenj bilo je razdeljenih 244 gld. Vsem prošnjam društvo radi nedostatka sredstev ni moglo zadostiti. Prosilci so iz Goriške, Koroške, Kranjske in Štajarske, največ juristov, a tudi mnogo medicincev, filozofov in živinozdravnikov. V mesecu marcu prišel se je odboru zahvalit koroški Slovenec, ki je ravno dovršil svoje študije, trdeč, da se ima le podpornemu društvu zahvaliti, da je mogel končati svoje nauke, ker ga jo ono v najvažnišem času gmotno podpiralo. Večno če biti za to hvaležen. Obljubil je naseliti se v svoji domovini ter zvesto delovati za svoj narod. — Odbor podpornega društva prosi uljudno za daljno pomoč iz domovine in da bi poverjeništvo blagovolili prevzeti posebno oni, ki so enkrat na Dunaji študirali. Naslov blagajnikov: Gosp. R. Pukl, Wien VII. Zieglergasse 65.

— **Prvo zborovanje „Zaveze“** slov. učit. društev vršilo se je 22. in 23. aprila 1889. v Ljubljani s sledečim vsporedom:

V ponedeljek dne 22. aprila.

1. Popoludne shajajo se gg. delegati v prostorih slov. učit. društva (sv. Jakoba trg št. 10).

2. Ob 4. uri ogleduje se Chittussi-jeva slika „Pogled na Prago“.

3. Ob 6. uri zvečer zborovanje delegatov v mestni dvorani.

4. Po zborovanji „pevski večer“ čitalniških pevcev s sodelovanjem vojaške godbe v prostorih čitalnične restavracije.

V torek dne 23. aprila.

1. Ob 8. uri zajutrek v Švicariji.

2. Ob 10. uri glavno zborovanje v čit. dvorani.

3. Ob 2. uri popoludne banket v čit. restavraciji. (Couvert 1. gld.)

4. Ob 4. uri pohod deželnega muzeja „Rudolfinum“.

5. Zvečer prosta zabava in poslovitev v gostilni „Evropa“.

Vdeležba pri shodu bila je jako živahna.

— **Enketa o spremenjenem načrtu** za osuševanje ljubljanskega močvirja zboruje jutri dne 25. aprila pri deželnem odboru ob 9. uri zjutraj. Bog daj, da bi ta enketa pomenjala začetek dejanjskega osuševanja!

— **Nakelske župnije oskrbnik** gosp. Alijančič, še mlad duhovnik, umrl je včeraj v Naklem ter bode jutri tam pokopan. Naj v miru počiva.

— **Delovsko podporno društvo** v Trstu je imelo svoj redni občni zbor dne 14. aprila, pri katerem

se je odobril račun za leto 1888. in potrdil proračun za leto 1889. Letni račun kaže prometa 25.746 gld. v moškem oddelku, vplačila društvenih členov znašali so 11.637 gld., podpore bolnim udom pa skoraj 7000 gld.

Premoženje moškega oddelka znašalo je 16.425 gld. Proračun za leto 1889. kaže dohodkov 18.729 gld., in troškov 15.884 gld.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Po dolgem prestanku vrnil se je cesar včeraj zjutraj z Išla, kjer je s svojo rodbino bival čez velikonočne praznike, nazaj na Dunaj; cesarica in nadvojvodica Valerija podale ste se v Wiesbadensko kopel. Ministerski predsednik grof Taaffe bival je tudi s svojem sinom nekaj dni v Pragi, kjer so se mu poklonili vsi dostojanstveniki; na Dunaj vrnil se je v ponedeljek večer. — Vozniki konjskih železnic dunajskih, po katerih se človek skoz vse mesto pelje za 8 kr., ali pa za 12 kr. tudi skoz vsa pokrajna dunajska predmestja — odpovedali so delo, zahtevajoč višjo plačo in ker se ta ni dovolila — stopili so z velikonočno nedeljo iz službovanja, tako da je promet po teh konjskih železnicah naenkrat prestal.

Pa ne tega dosti, ker je mnogo — morebiti večina voznikov hotela ostati v službi ter iti na delo, hujskali so uporniki ljudstvo, vožno zabraniti s silo, ker so napadali voznike in razdevali vozove. Policija, ki je hotla voznike braniti, ni shajala nasproti sili upornikov in morali so priti na pomoč vojaki kojniki, ne da bi se jim bilo do sedaj posrečilo, vkrotiti vpornike in napraviti mir. — Naravno, da je pri teh razmerah cesar k sebi naročil koj včeraj zjutraj policijskega predsednika, da mu poroča o stanji štrajka. Dalje pa je cesar včeraj v posebni avdijenci sprejel papeževega nuncija kardinala Vanutelli-a. Vdeležba pri shodu katolikov prihodnji teden se obeta velikanska. Osrednji odbor ima svoje poslednje posvetovanje še v nedeljo večer v hotelu „Imperial.“

K novi vojni postavi razglasilo je glede enoletnih prostovoljcev naučno in vojno ministerstvo take polajšave, da se dovrševanje vseučilišnega poduka in pa uživanje ustanov ne zadržuje, in pa take, da si enoletniki lahko izbero, v katerem jeziku hočejo delati dotični izpit. — Sedaj trdi „Ung. Post“, da se bode vsem tem naredbam dala tudi veljava glede izpitov za častnike v reservi.

Reka. — V ponedeljek dospele ste sem kraljica Belgijska in njena hči princesinja Clementina, v strogi nepoznanosti ter ste se v spremstvu nadvojvoda Jožefa na vladinem parnika „Clotilde“ peljali v Volosko Opatijo in Iko. Na večer vrnile ste se nazaj v Miramare k nadvojvodici Štefaniji.

Ogerska. — Ogerski državni zbor pričel bode zopet svoje delovanje koncem tega tedna in pečal se bode najpred z zakonam o privolitvi novincev za tekoče leto, potem pa z onem zakonam, kateri določuje področje novo ustanovljenih ministerstev.

Na ogerskem se ministerstvo snuje in dopolnuje po parlamentarnih načelih izmed večine poslancev, pa tak poslanec s trenutkom imenovanja za ministra, izgubi poslanstvo in zahteva se, da se da volit iz novega. Ta naloga pripade sedaj novoimenovanemu ministru pravosodja Desider Szilagyi-u in pa novemu finančnemu ministru Aleksander Wekerle-u.

Novi pravosodnji minister obeta in proglaša kot svoj program večjo strogost pri tamošnjih pravosodnjih uradih, pa tudi preustrojenje politične uprave tako, da jo bodo vodili izučeni in po državnem oblastvu imenovani uradniki, ne več kakor do sedaj izvoljeni veliki župani. Nov finančni minister pa je, sklicaje se na že deloma dognane konverzije državnih dolgov, obetal da uredi državno gospodarstvo tako, da bodo redni dohodki pokrivali redne potrebščine, da hoče odpraviti prevare, misliti na vredbo valute in polagoma odpraviti malo loterijo.

Nemška. — Tekom meseca maja pričakuje se v Berolinu laški kralj Humbert, ki ima tje priti v spremstvu ministerskega predsednika Crispija, koncem meseca in se tam muditi pet dni. Za gotovo sijajen sprejem treba mnogo priprav, katere namerava baje voditi mnogoskušeni kancler Bismark, zato se čuje, da ostane v Berolinu in še le po tem visokem obiskovanji pa obišče svoje poletno stanovišče na deželi.

Rim — V ponedeljek opoludne sprejel je papež kardinale in prelate ter sprejeta vošila za velikonočne praznike. Prelat Lorenceh, rektor češkega kolegija, podal se bode v spremstvu papeževega žlahtnega gardista, grofa Moroni-ja v Prago, da nadškofu grofu Schönbornu izroči kardinalski klobuk.

Žitna cena

v Ljubljani 13. aprila 1889.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 83 kr. — banaške 6 gold. 80 kr. — turšice 5 gold. 30 kr. — soršice 5 gld. 80 kr. — rži 4 gold. 50 kr. — ječmena 4 gold. 33 kr. — ovsa 3 gold. — kr. — ajde 4 gold. 33 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 41 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 11. aprila.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 44 kr.

Odgovorni urednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.